

เทศกาลวันดี ไทย

กระทรวงศึกษาธิการ

สารบัญ

สงกรานต์สานใจไทย

ความนำ	๑๑
ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงวันขึ้นปีใหม่ของไทย	๑๔
ความหมายของตรุษสงกรานต์	๑๖
ความสำคัญของวันสงกรานต์	๑๗
วันผู้สูงอายุและวันครอบครัว	๑๘
กิจกรรมในวันสงกรานต์	๑๙
ประเพณีสงกรานต์ในแต่ละภูมิภาค	๒๔
คุณค่าและสาระของวันสงกรานต์	๒๙
แนวทางปฏิบัติในวันสงกรานต์	๓๑
การจัดพิธีรดน้ำขอพร	๓๓
ประเพณีสงกรานต์กับความเบี่ยงเบน	๓๔
พระพุทธสิหิงค์กับวันสงกรานต์	๓๖
ตำนานนางสงกรานต์	๓๗
ประกาศสงกรานต์ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๒	๔๔
ประกาศสงกรานต์ มีไว้ทำไม	๔๗

สงกรานต์สามโยไทย

ความหมาย คุณค่า สาระ และแนวทางการปฏิบัติ

ความนำ

วันสงกรานต์ ถือเป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณ เป็นประเพณีที่งดงาม อ่อนโยน เอื้ออาทร และเต็มไปด้วยบรรยากาศของความกตัญญู ความสนุกสนาน ความอบอุ่น และการให้เกียรติเคารพซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นไทยได้อย่างเด่นชัด โดยใช้ 'น้ำ' เป็นสื่อในการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี

ปัจจุบันแม่ไทยเราจะนับวันที่ ๓ มกราคมของทุกปี เป็นวันขึ้นปีใหม่แบบสากลนิยม แต่ด้วยลักษณะพิเศษ และกิจกรรมที่คนในชุมชนได้ถือปฏิบัติสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญทำทาน การอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ การตบน้ำพระ การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ การเล่นสาคผ้า และการละเล่นพื้นเมืองต่างๆ ล้วนทำให้ชาวไทยส่วนใหญ่ยังถือประเพณีสงกรานต์เป็นปีใหม่แบบไทยๆ ที่เห็นเทศกาลแห่งความเอื้ออาทร เกื้อกูลผูกพันซึ่งกันและกัน ช่วงเทศกาลสงกรานต์จะตรงกับวันที่ ๑๓, ๑๔, และ ๑๕ เมษายนของทุกปี ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศให้เป็นวันหยุดราชการต่อเนื่องกัน เพื่อให้ประชาชนที่ทำงานไม่ค้างคองได้กลับบ้านไปอยู่กับญาติผู้ใหญ่ เพื่อนฝูง เพื่อนบ้านญาติผู้ใหญ่ บุพการี อยู่กับครอบครัว และเล่นสนุกสนานกับเพื่อนฝูง

๑๓, ๑๔

๑๕

นอกจากไทยแล้ว หลายประเทศอย่าง มอญ ทมิฬ เขมร ลาว รวมถึงชนชาติโดยเชื้อสายต่างๆในจีน ฮินดูยต่างก็มีพิธีกรรมสงกรานต์เป็นประเพณีเดิมของมีใหม่เช่นเดียวกับเรา เพียงแต่ในภาคไทยได้มีการสืบสานและวิวัฒนาการประเพณีสงกรานต์จนมีเอกลักษณ์อันโดดเด่นกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ จนแม้แต่ชาวต่างชาติก็ยังให้ความสนใจและรู้จักประเพณีนี้เป็นอย่างดี

เราคนไทยควรที่จะใช้ประเพณีสงกรานต์นี้ เป็นโอกาสในการสร้างความรัก ความปรองดอง สมานฉันท์ ด้วยมิตรไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน การได้แสดงออกถึงความกตัญญู ความเสียสละ การให้เกียรติเคารพซึ่งกันและกัน เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ มากกว่าจะเป็นเพียงการเล่นสาดน้ำอย่างสนุกสนานใคร่ครวญ โดยละเลยคุณค่าสาระ ที่เป็นแก่นแท้ของประเพณีสงกรานต์ที่งดงาม และทรงคุณค่าที่มีมาแต่อดีต

ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงวันขึ้นปีใหม่ของไทย

สงคราม เป็นประเพณีเก่าแก่ของไทยประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ คู่กับประเพณีตรุษ หรือที่เรียกกันรวม ๆ ว่าประเพณีตรุษสงกรานต์ ซึ่งหมายถึงประเพณีส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ของไทย ก่อนที่จะปรับเปลี่ยนมาไว้วันที่ ๓๑ ธันวาคมเป็นวันส่งท้ายปีเก่า และวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก

ในสมัยโบราณ ไทยเราถือเอาวันแรม ๑ ค่ำ เดือนอ้าย เป็นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งคนสมัยก่อนจะถือว่าจุดุณหมันต์ (จุดุศมาว) เป็นการเริ่มต้นปี ซึ่งจะตกอยู่ราวปลายเดือนพฤศจิกายนหรือธันวาคม ต่อมาก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามคติพราหมณ์ ซึ่งมีรากเหง้ามาจากการสังเกตธรรมชาติและจุดุศกรมสิติ วันปีใหม่จึงเปลี่ยนเป็นวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ หรือประมาณเดือนเมษายน ซึ่งเป็นการนับปีใหม่ตามเกณฑ์จุดุศกราร โดยถือเอาวันมหาสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่

ครั้นในปี พ.ศ.๒๔๓๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กำหนดให้วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งเป็นการนับทางสุริยคติแทน จนกระทั่งปีพ.ศ.๒๔๘๓ รัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ได้ประกาศให้วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ อันเป็นการนับปีใหม่แบบสากลนิยม ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นมา ประเทศไทยเราจึงมีวันขึ้นปีใหม่ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม และใช้กันมาจนปัจจุบัน

ความหมายของตรุษสงกรานต์

คำว่า "ตรุษ" เป็นภาษากรีก ใช้โบราณเล่าที่ทางอินเดียชอนได้ แปลว่า ตัด หรือขาด คือตัดมี หรือขาดมี หมายถึงการสิ้นมีนั่นเอง ตามปกติการกำหนดวันตรุษหรือวันสิ้นมีจะยึดหลักทางจันทรคติ (วิธีนับวันและเดือนโดยถือเอาการเดินของดวงจันทร์เป็นหลัก) คือวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔

ส่วนคำว่า "สงกรานต์" เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า ก้าวขึ้น ผ่าน หรือการเคลื่อนที่ ย้ายที่ หมายถึง เวลาที่ดวงอาทิตย์เคลื่อนจากราศีหนึ่งไปสู่อีกราศีหนึ่งทุก ๆ เดือน เรียกว่า สงกรานต์เดือน ยกเว้นเมื่อพระอาทิตย์เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษ เมื่อใดก็ตามจะเป็นสงกรานต์มี และเรียกชื่อพิเศษว่า "มหาสงกรานต์" ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามคติพราหมณ์ โดยเป็นการนับทางสุริยคติ (วิธีนับวันและเดือนโดยถือกำหนดตำแหน่งดวงอาทิตย์เป็นหลัก)

ดังนั้น การกำหนดนับวันสงกรานต์จึงตกอยู่ในระหว่างวันที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ เมษายน ซึ่งทั้ง ๓ วันจะมีชื่อเรียกเฉพาะดังนี้ คือ

วันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า มหาสงกรานต์ หมายถึง วันที่ดวงอาทิตย์ก้าวขึ้นสู่ราศีเมษอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ผ่านการเข้าสู่ราศีอื่น ๆ แล้วจนครบ ๑๒ เดือน

วันที่ ๑๔ เมษายน เรียกว่า วันเนา หมายถึง วันที่ดวงอาทิตย์เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษประจำที่เรียบร้อยแล้ว

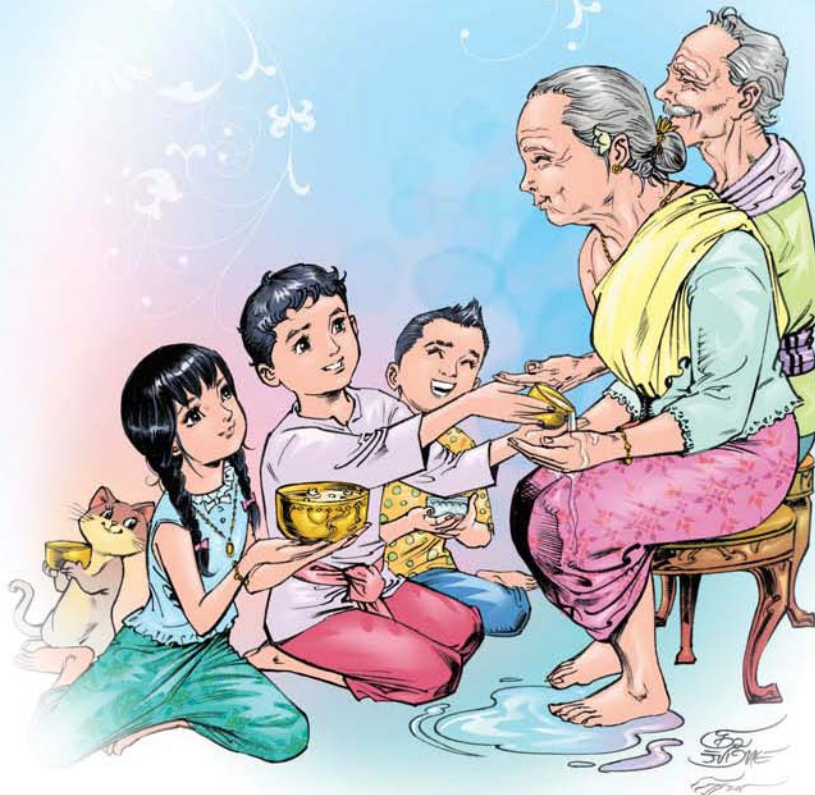
วันที่ ๑๕ เมษายน เรียกว่า วันเถลิงศก หรือวันขึ้นศก คือ วันที่เริ่มเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ การที่กำหนดให้อยู่ในวันขึ้นปีใหม่เพื่อให้แน่ใจได้ว่าดวงอาทิตย์โคจรมาจากราศีมีนขึ้นสู่ราศีเมษแน่นอนแล้ว อย่างน้อย ๑ องศา

ทั้งสามวันนี้ ถ้าหากดูตามประกาศสงกรานต์ อันเป็นการคำนวณตามหลักโหราศาสตร์จริงแล้ว ก็จะมีการคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับข้าง เช่น วันมหาสงกรานต์ อาจจะเป็นวันที่ ๑๔ เมษายน แทนที่จะเป็นวันที่ ๑๓ เมษายน แต่เพื่อให้จดจำได้ง่าย และไม่สับสน จึงกำหนดเรียกตามที่กล่าวข้างต้น

ความสำคัญของวันสงกรานต์

ดังได้กล่าวแล้วว่า สงกรานต์เป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของไทย ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติมาเนิ่นนาน บรรพบุรุษของเราได้กำหนดธรรมเนียมปฏิบัติมาอย่างชัดเจนสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นความงดงาม ซึ่งบ่งบอกถึงคุณลักษณะของความเป็นไทยอย่างแท้จริง เช่น ความกตัญญู ความโอบอ้อมอารี ความเอื้ออาทรทั้งต่อมนุษย์และสิ่งแวดลอม ความสนุกสนานรื่นเริง เป็นต้น

สงกรานต์सानใจไทย

ISBN : ๙๗๘-๖๑๑-๕๕๓-๐๐๔-๘

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มีนาคม ๒๕๕๒

จำนวน : ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

นางสงกรานต์ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๒

นามว่า "โคราคะเทวี"

วันผู้สูงอายุแห่งชาติและวันครอบครัว

วันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี นอกจากจะเป็นวันมหาสงกรานต์แล้ว รัฐบาลยังกำหนดให้เป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติอีกด้วย เพื่อให้ลูกหลานได้สังเกตเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นบุพการี ผู้อาวุโสหรือผู้ใหญ่ในชุมชนที่เคยทำคุณประโยชน์แก่สังคมนั้นๆมาแล้ว

ส่วนวันที่ ๑๔ เมษายนของทุกปี รัฐบาลก็ได้กำหนดให้เป็น

"วันครอบครัว" เพราะเห็นว่าช่วงดังกล่าว เป็นระยะเวลาที่ประชาชนส่วนใหญ่มักจะเดินทางกลับไปหาครอบครัวอยู่แล้ว จึงเป็นช่วงเวลาแห่งความรักความอบอุ่น การได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตา และทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว

กิจกรรมในวันสงกรานต์

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เราได้ถือปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมานั้น มีความมุ่งหมายให้เกิดความสงบสุขแก่จิตใจ ครอบครัว และสังคมเป็นสำคัญ กิจกรรมที่ทำก็มีอย่างหลากหลายและมีเหตุผลในการกระทำดังกล่าวทั้งสิ้น ซึ่งสามารถประมวลกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดได้ดังต่อไปนี้

ก่อนวันสงกรานต์

เป็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อความเป็นสิริมงคล และต้อนรับชีวิตใหม่ที่จะเริ่มต้นในวันปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง กิจกรรมที่ทำได้แก่

๑. การทำความสะอาดบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ ข้าวของต่าง ๆ รวมทั้งสถานที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น วัด ศาลา บริเวณชุมชน เป็นต้น

๒. การเตรียมเสื้อผ้าที่จะสวมใส่ไปทำบุญ รวมทั้งเครื่องประดับตกแต่งต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีผ้าสำหรับไปไหว้
ผู้ใหญ่เพื่อรดน้ำขอพรด้วย

๓. การเตรียมอาหารในการไปทำบุญ ทั้งของคาว ของหวานที่พิเศษ ได้แก่ การเตรียมขนม ที่ถือเป็นสัญลักษณ์
ของวันตรุษและวันสงกรานต์ นั่นคือ ข้าวเหนียวแดง สำหรับวันตรุษ และขนมกวน หรือกาละแมสำหรับวันสงกรานต์

๓. การสงฆ์น้ำพระ มี ๒ แบบ คือ การสงฆ์น้ำพระภิกษุสามเณร และการสงฆ์น้ำพระพุทธรูป การสงฆ์น้ำพระภิกษุสามเณร จะใช้แบบเดียวกับอาบน้ำ คือ การใช้ขันตักรดที่ตัวท่านหรือที่ฝ่ามือก็ได้ แล้วแต่ความนิยม หากเป็นการสงฆ์น้ำแบบอาบน้ำพระ จะมีการถวายผ้าสบงหรือถวายผ้าไตรตามแต่ศรัทธาด้วย การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป อาจจะทำเป็นขบวนแห่หรือเชิญมาประดิษฐานในที่ที่เหมาะสม การสงฆ์น้ำจะใช้น้ำอบน้ำหอม หรือน้ำที่ผสมด้วยน้ำอบ น้ำหอม ประพรมที่องค์พระ

๕. การก่อพระเจดีย์ทราย จะทำในวันใดวันหนึ่ง ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๕ เมษายน เป็นการขนทรายมาก่อเป็นเจดีย์ขนาดต่าง ๆ ในบริเวณวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัดได้ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง หรือถมพื้นที่ต่อไป ถือเป็นการทำบุญอีกลักษณะหนึ่งที่ได้ทั้งบุญและความสนุกสนาน ในปัจจุบันหลายวัดในกรุงเทพฯก็ยังคงจัดให้มีกิจกรรมดังกล่าว

๕. การปล่อยนก ปล่อยปลา เป็นการทำบุญทำทานอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะการปล่อยนกปล่อยปลาที่ติดกับดัก บ่วง ให้สู้อิสระ หรือปลาที่อยู่ในน้ำตื้น ๆ ซึ่งอาจจะตายได้ หากปล่อยให้อยู่ในสภาพแบบเดิม

๖. การร่อนน้ำผู้ใหญ่ หรือการร่อนน้ำขอพร เป็นการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ของครอบครัว หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ตลอดจนผู้บังคับบัญชา การร่อนน้ำผู้ใหญ่ในปัจจุบันมักนิยมนวดเฉพาะศีรษะที่มีมือ แต่หากต้องการรดที่ตัว จะต้องเตรียมผ้าชุบน้ำขมิ้นให้ด้วย เพื่อจะได้ผลดีเปลี่ยนหลังจากเสร็จสิ้นพิธีแล้ว

๗. การเล่นร่อนน้ำ หลังจากเสร็จพิธีการต่าง ๆ แล้ว เป็นการเล่นร่อนน้ำเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างญาติมิตร โดยการใช้ไม้ตะขากดนมข้าวหรือน้ำนม หรือจะใช้น้ำขมิ้นอย่างเดียวกันก็ได้ โดยร่อนกับเบาๆ ด้วยความสุภาพ

๘. การเล่นชิ้นเรียงหรือมทรพทต่าง ๆ เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์และเพื่อความสนุกสนาน รวมทั้งยังเป็นการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป เช่น ตีเท ต่ำตัด โป่งตาง หมอตำ หนึ่งตะลุง

นอกจากกิจกรรมดังกล่าวแล้ว บางแห่งยังมีการทรงเจ้าเข้าผีเพื่อความสนุกสนาน เช่น การเข้าทรงแม่ศรี การละเล่นตะบ๊ว เล่นลูกข่าง เล่นเพลงพิฆฐาน (อริษฐาน) สุดแล้วแต่ความนิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ ประเพณีปฏิบัติเหล่านี้ อาจจะมีความแตกต่างกันออกไปบ้างตามแต่ละท้องถิ่น การจะยึดถือปฏิบัติอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ

ประเพณีสงกรานต์ในแต่ละภูมิภาค

ปัจจุบันแม้ประเพณีสงกรานต์ในหลายท้องถิ่น จะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันมากขึ้น โดยเฉพาะตามจังหวัดใหญ่ๆ แต่ในแต่ละภูมิภาคก็ยังมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่น่าสนใจ คือ

ภาคเหนือ หรือที่เรียกว่า **ล้านนา** เขาจะเรียกวันที่ ๑๓ เมษายน ว่า **"วันสงกรานต์ล่อง"** (อ่านสังขานล่อง) หมายถึง วันที่มีเก๋่าผ่านไป หรือวันที่สังขารร่างกายแก่อีกปี วันที่ตอนเช้าจะมีการยิงปืน หรือจุดประทัดเพื่อขับไล่เสนียดจัญไร จากนั้นก็จะมีการทำความสะอาดบ้านเรือน ซ้ำระล้างร่างกาย รวมทั้งแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าใหม่เพื่อต้อนรับปีใหม่

วันที่ ๑๔ เมษายน เรียก **"วันเนา"** หรือ **"วันดา"** จะเป็นวันเตรียมงานต่างๆ เช่น เครื่องสังฆทาน อาหารที่จะไปทำบุญและแจกญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน วันที่บางที่เรียก **"วันเนา"** เพราะถือว่าเป็นวันห้ามพูดจาหยาบค้าย เพราะเชื่อว่าจะทำให้ปากเน่า ไม่เจริญ

วันที่ ๑๕ เมษายน เรียก **"วันพญาวัน"** หรือ **"วันเถลิงศก"** ถือเป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ เป็นวันที่ชาวบ้านจะทำบุญประกอบกุศล เลี้ยงพระ ฟังธรรม อุทิศส่วนกุศล ให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ สรงน้ำพระพุทธรูป และพระสงฆ์ นำไม้ไผ่ค้ำต้นโพธิ์ รดน้ำดำหัวขอพรผู้ใหญ่

คำว่า **"ดำหัว"** ปกติแปลว่า **"สระผม"** แต่ในทางประเพณีสงกรานต์หมายถึง การไปแสดงความเคารพ ขอโทษกรรมที่อาจจะล่วงเกินในเวลาที่ผ่านไป และขอพรจากท่าน โดยมีดอกไม้ธูปเทียน และน้ำหอมที่เรียกว่า **"น้ำขมิ้นส้มป่อย"** (ประกอบด้วยน้ำสะอาดผสมดอกไม้แห้ง เช่น สารภี หรือดอกคำฝอย และผักส้มป่อยเผาไฟ) พร้อมทั้งนำของไปมอบผู้ใหญ่ เช่น ผลไม้ เสื้อผ้า อาหาร ฯลฯ เมื่อผู้ใหญ่กล่าววอโทษกรรม และอำนวยการจบ ท่านก็จะใช้มือจุ่มน้ำขมิ้นส้มป่อยลูบศีรษะตนเอง

ถัดจากวันพญาวันเรียกว่า **วันปากปี** จะมีการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีสืบชะตา และการทำบุญขึ้นท้าวทั้งสี่ (คือการไหว้เทวดาประจำทิศ) รวมถึงการจุดเทียนต่ออายุชะตาภายในบ้าน

นอกจากนี้หลายท้องที่ยังจัดการละเล่นรื่นเริง สนุกสนาน มีมหรสพการแสดง หรือมีการจัดประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นเสริมไปด้วย เช่น การประกวดกลองมอชิง กีฬาพื้นเมือง เป็นต้น

ภาคอีสานหรือตะวันออกเฉียงเหนือ ประเพณีสงกรานต์จะจัดกิจกรรม ๓ วันบ้าง ๕ วันบ้าง หรือ อาจจะ ๗ วัน ก็แล้วแต่ท้องถิ่นกำหนด โดยวันแรกจะตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน เป็นต้นไป กิจกรรมที่จัดจะ คล้ายกับทางเหนือ กิจกรรมหลักๆ คือ **สงฆ์น้ำพระพุทธรูป** ซึ่งส่วนใหญ่จะทำอยู่วันเดียว โดยมากจังหวัด จะจัดขบวนแห่ขึ้น ประกอบด้วยพระพุทธรูปและบริวารอื่นๆ เมื่อแห่เสร็จก็จะมีการสงฆ์น้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ ตามลำดับ

จากนั้นก็มักมีการ **ทำบุญอุทิศบรรพบุรุษ** ที่เรียกว่า **สักรอนิจจา** ในช่วงเทศกาลสงกรานต์นี้ คนอีสานที่ไป ทำมาหากินหรือตั้งถิ่นฐานอยู่ต่างถิ่น มักจะเดินทางกลับภูมิลำเนาในวันสงกรานต์เพื่อรวมญาติ และทำบุญอุทิศส่วนกุศล ให้บรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้ว

นอกจากนี้ก็มีการปล่อยสัตว์ ปล่อยนก ปล่อยปลา ส่วนกิจกรรมอื่นๆก็มีการรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ การแสดง และการละเล่นต่างๆตามประเพณีท้องถิ่น ตำบลชนบทและเด็กก็จะเล่นสาดน้ำกันด้วยความสนุกสนาน เชื่อมสัมพันธ์กันและกัน โดยก่อนวันสงกรานต์จะมีการทำความสะอาดบ้าน การเตรียมอาหารและทุกสิ่งไว้ให้พร้อม เพื่อจะได้จัดการทำภารกิจต่างๆในช่วงสงกรานต์ ซึ่งถือเป็นวันเฉลิมฉลองปีใหม่ที่ดีทุกคนรอคอย

ภาคใต้ จะเรียก "วันสงกรานต์" ว่า "ประเพณีวันว่าง" ถือว่าเป็น วันฉะวาทศและใจ จากภารกิจ ปกติ ซึ่งตามประเพณีจะจัดกิจกรรม ๓ วัน คือวันที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ เมษายน ของทุกปี

วันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า "วันเจ้าเมืองเก่า" หรือ "วันส่งเจ้าเมืองเก่า" เพราะเชื่อว่าเหล่ารักษาบ้านเมืองจะขึ้นไปชุมนุมกันบนสวรรค์ ในวันนี้มักจะมีการทำความสะอาดบ้านเรือน และเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ รวมทั้งทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ที่เรียกว่า ลอยเคราะห์ หรือลอยแพ เพื่อให้เคราะห์กรรมต่างๆลอยตามไปกับเจ้าเมืองเก่าไป และมักจะมีการชงน้ำพระพุทธอุปสาห์ในวันนี้

วันที่ ๑๔ เมษายน เรียกว่า "วันว่าง" คือวันที่ปราศจากเหล่าเจ้าเมือง ดังนั้น ชาวบ้านก็จะงดงานอาชีพต่างๆ แล้วไปทำบุญที่วัด และรดน้ำขอพรผู้ใหญ่

ส่วนวันที่ ๑๕ เมษายน เรียกว่า "วันรับเจ้าเมืองใหม่" คือวันรับเหล่าองค์ใหม่ที่ได้รับมอบหมายให้มาดูแลเมืองแทนองค์เดิม วันนี้ชาวเมืองมักจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้า เครื่องประดับใหม่ และนำอาหารไปทำบุญที่วัด

นอกจากกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ชาวไทยยังมีการปล่อยนกปล่อยปลา การก่อเจดีย์ทราย และการเล่นสาดน้ำ เช่นเดียวกับภาคอื่นๆ และในสมัยก่อนแต่ละหมู่บ้านจะมีคณะเพลงบอกออกไปตระเวนร้องตามชุมชนหรือหมู่บ้าน โดยจะมีการร้องเป็นคำนำมรดกวันดี หรือเพลงอื่นๆตามที่เจ้าของบ้านร้องขอด้วย

สงกรานต์
สืบชาติประเพณี
สามสามัคคี
ทุกชีวิปลอยภัย

คำขวัญเทศกาลสงกรานต์ ประจำปีพุทธศักราช 2552

โดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี

ภาคกลาง ประเพณีสงกรานต์ในภาคกลางจะมีกิจกรรมหลักๆคล้ายภาคอื่นๆเช่นกันคือ การทำความสะอาดบ้านเรือน เครื่องใช้ต่างๆ ก่อนวันสงกรานต์ ครั้นถึงวันสุกดิบ (ก่อนสงกรานต์หนึ่งวัน) ก็จะเป็นการเตรียมอาหารคาวหวานไปทำบุญตักบาตร หรือนำไปถวายพระที่วัด ซึ่งอาหาร / ขนมที่นิยมทำในเทศกาลนี้ ได้แก่ ข้าวแช่ ข้าวเหนียวแดง กาละแม ลอดช่อง เป็นต้น

นอกจากนี้ก็ยังมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษ การสงฆ์น้ำพระพุทธอุปและพระสงฆ์ การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ การละเล่นพื้นบ้าน การจัดประกวดเทพีสงกรานต์ การจัดขบวนแห่ การขนทรายเข้าวัดและก่อพระเจดีย์ทราย เป็นต้น

คุณค่าและสาระของวันสงกรานต์

จากภาพรวมของกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสงกรานต์จะเห็นได้ว่า สงกรานต์เป็นประเพณีที่งดงาม อ่อนโยน เอื้ออาทร และเต็มไปด้วยบรรยากาศของความกตัญญู ความเคารพซึ่งกันและกัน เป็นประเพณีที่ให้ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ในสังคม โดยใช้ "น้ำ" เป็นสื่อในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน มีใช้เทศกาลแห่งน้ำที่นำมาใช้เพื่อสร้างจุดขาย นำรายได้เข้าประเทศ แต่กลับสร้างความเข้าใจผิดให้แก่คนทั่วโลก ไม่เว้นแม้แต่คนไทยด้วยกันเองคลาดเคลื่อนและหลุดลอยไปจากสาระและคุณค่าเดิมของประเพณีสงกรานต์ที่มีมาแต่เดิมไปทุกที

สงกรานต์ เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน จึงย่อมมีความหมายและมีคุณค่าต่อผู้ปฏิบัติ ชุมชน และสังคมเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ :

สงกรานต์ : คุณค่าต่อตนเอง

วันสงกรานต์เป็นวันแห่งการเริ่มต้นชีวิตใหม่ เพื่อให้ทุกคนได้หันกลับมาองตนเองหรือสำรวจตนเองว่าในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมา เราได้กระทำสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อคนรอบข้าง และต่อสังคมแล้วหรือยัง เราใส่ใจกับสุขภาพร่างกายของตนเองมากน้อยแค่ไหน บางคนแม้แต่ทำงานจนลืมนดูแลตัวเอง ลืมเอาใจใส่ครอบครัว บุพการี เรามีความสุขกับสิ่งที่เป็นอยู่หรือไม่ และนับจากนี้ไป เราควรจะทำอย่างไร เพื่อให้เราได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข หลายคนจึงถือเอาวันสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่นี้ เป็นวันเริ่มต้นในการดำเนินชีวิตใหม่

สงกรานต์ : คุณค่าต่อครอบครัว

วันสงกรานต์เป็นวันแห่งความรัก ความผูกพันในครอบครัวอย่างแท้จริง พ่อแม่จะเตรียมเสื้อผ้าใหม่พร้อมเครื่องประดับให้ลูกหลานไปทำบุญ ลูกหลานก็จะเตรียมเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มให้ผู้ใหญ่ได้สวมใส่หลังการรดน้ำขอพร เมื่อถึงวันสงกรานต์ ทุกคนจะหาโอกาสกลับบ้านไปหาพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ รดน้ำขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นปีใหม่ และเป็นกำลังใจกันและกันในการดำรงชีวิตอยู่ต่อไป

วันสงกรานต์ เป็นวันแห่งการแสดงความกตัญญู โดยการปรนนิบัติติดต่อพ่อแม่ และผู้มีพระคุณที่มีชีวิตอยู่ และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

สงกรานต์ : คุณค่าต่อชุมชน

วันสงกรานต์เป็นวันที่ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน เนื่องจากในช่วงเทศกาลสงกรานต์ตามวัด หรือชุมชนต่างๆ มักจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้คนในชุมชนได้พบปะสังสรรค์ ทำบุญร่วมกัน และได้เล่นสนุกสนานรื่นเริงกันในยามบ่ายหลังจากการทำบุญ โดยการเล่นรดน้ำในหมู่เพื่อนฝูงและคนรู้จัก และร่วมการละเล่นตามประเพณีของท้องถิ่น เป็นต้น

สงกรานต์ : คุณค่าต่อสังคม

สงกรานต์เป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดความเอื้ออาทรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะก่อนวันสงกรานต์ ทุกคนจะช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือนสิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างให้สะอาดหมดจด เพื่อจะได้ต้อนรับปีใหม่ด้วยความแจ่มใส เบิกบาน นอกจากนี้ยังร่วมกันทำความสะอาดวัดวาอาราม ที่สาธารณะ และอาคารสถานที่ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ตลอดจนการปรับแต่งภูมิทัศน์ให้ดูน่าอยู่และเพื่อความสวยงามอีกด้วย

สงกรานต์ : คุณค่าต่อศาสนา

วันสงกรานต์เป็นวันทำบุญครั้งสำคัญครั้งหนึ่งของพุทธศาสนิกชน โดยการทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และสงน้ำพระ ความศรัทธาในการทำบุญให้ทาน ถือเป็นภารกิจสูงสุดของมนุษยชาติ และการถือศีลปฏิบัติธรรมเป็นเหตุแห่งความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต และสามารถสืบทอดพระพุทธศาสนามาได้จนถึงปัจจุบัน

แนวทางปฏิบัติในวันสงกรานต์

เพื่อดำรงไว้ซึ่งความหมาย สาระ และคุณค่าของวันสงกรานต์ดังกล่าวแล้ว ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยเราจึงควรเลือกประเพณีปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นแก่นแท้หรือที่เป็นเนื้อหาสาระของประเพณีสงกรานต์อย่างแท้จริง กิจกรรมใดที่หลงเหลือแต่เพียงรูปแบบแต่ขาดซึ่งความหมายที่แท้จริง เช่น การก่อพระเจดีย์ทราย ซึ่งปัจจุบันมิได้ทำเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้พระภิกษุสงฆ์ได้นำทรายไปใช้ในกิจการก่อสร้างวัด หรือการปล่อยนกปล่อยปลา ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นธุรกิจเพื่อการซื้อ-ขาย ก็อาจจะมีควมจำเป็นต้องยกเลิกไปหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัยหากจำเป็น

กิจกรรมที่สมควรประเพณีปฏิบัติในวันสงกรานต์ เพื่อสืบทอดความดีงามของคุณค่าของประเพณีนี้ไว้ มีดังนี้ การทำบุญตักบาตร หรือนำอาหารไปถวายพระที่วัด เพื่อสืบทอดและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และเพื่อกล่อมเกล่าจิตใจให้รู้จักการให้ เสียสละ โดยมีได้มุ่งหวังสิ่งใดตอบแทน

การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว การสงน้ำพระ ทั้งพระภิกษุสงฆ์ และพระพุทธรูป เพื่อความเป็นสิริมงคล และแสดงความเคารพต่อปูชนียบุคคลที่ดำรงสืบทอดพระพุทธศาสนา

การรดน้ำขอพร เป็นการแสดงความเคารพและแสดงความกตัญญูตเวทีต่อผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะผู้อาวุโสวัยพึงปฏิบัติต่อผู้อาวุโสมาก เช่น ลูกกับพ่อ-แม่-ปู่-ย่า-ตา-ยาย พุทธศาสนิกชนต่อพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น เป็นการแสดงความสุภาพ อ่อนน้อม อ่อนโยน และขอรับพร ซึ่งผู้อาวุโสกว่าเหล่านั้นจะได้ช่วยช่วยให้พรให้อยู่เย็นเป็นสุข และได้ข้อคิดเตือนใจเพื่อเริ่มต้นปีใหม่อย่างไม่ประมาท

การเล่นรดน้ำ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง และมิตรสหาย ด้วยการรดน้ำเพียงเล็กน้อยลงที่ไหล่หรือที่มือ พร้อมกับคำอวยพรให้มีความสุข

การเล่นรับเริงต่าง ๆ เพื่อเชื่อมความสามัคคีและเพื่อความสนุกสนาน รวมทั้งการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

อนึ่ง ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ที่แตกต่างกันออกไป ก็สมควรให้ปฏิบัติไปตามนั้น เพื่อเป็นการเคารพภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้กลั่นกรองเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้น การจะเปลี่ยนแปลงใด ๆ จึงขึ้นกับวิจารณญาณของเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยตรง ที่จะเลือกรับหรือไม่รับสิ่งที่แตกต่างไปจากเดิม รวมทั้งสิ่งใหม่ๆ ที่แทรกเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง

การจัดพิธีรดน้ำขอพร

การจัดรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ในบ้าน

- จัดสถานที่และที่นั่งให้เหมาะสม เช่น ในบ้านหรือบริเวณลานบ้าน โดยจะให้ท่านนั่งบนเก้าอี้ หรือนั่งกับพื้นที่มีความสะดวกของท่าน
- จัดน้ำผสมน้ำอบหรือน้ำหอม (อาจลอยดอกไม้มงคล เช่น กุหลาบกุหลาบ มะลิ) ใส่ขันหรือภาชนะที่เหมาะสมไว้สำหรับรดน้ำพร้อมภาชนะรองรับ
- การรดน้ำขอพร ให้รดที่ฝ่ามือทั้งสองของท่าน โดยผู้ใหญ่แบ่มือ ไม่ต้องประนม เมื่อถูกสถานมารรดน้ำผู้ใหญ่ก็จะไม่ก้มศีรษะหรืออาจจะยกน้ำที่รดให้ดูที่ระดับตนเองหรือผู้มารรด เมื่อรดน้ำเสร็จแล้ว บางครั้งก็อาจจะฮามน้ำขังที่รดแบบทั้งตัว ผู้ที่มารรดน้ำขอพรก็จะเตรียมผ้าใหม่สำหรับให้ผู้ใหญ่เปลี่ยน

การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ในที่ทำงานหรือชุมชนต่างๆ

จัดแบบไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่จะใช้ห้องของผู้ใหญ่/ผู้บังคับบัญชาเอง หรือห้องที่เห็นว่าเหมาะสม แล้วจัดน้ำสำหรับรดและภาชนะรองรับเตรียมไว้ให้พร้อม จากนั้นเชิญท่านมานั่งในบริเวณที่จัดไว้ พร้อมเชิญทุกคนมาร่วมรดน้ำขอพร เมื่อแล้วเสร็จ ท่านอาจจะกล่าวให้พรอีกครั้ง ตัวแทนกับอบของที่ระลึก อาจจะเป็นผ้าหรือของกินของใช้ ตามแต่จะเห็นสมควร

จัดแบบพิธีการ มักจะมีการจัดโต๊ะวางน้ำพระพุทธรูป พร้อมจัดตกแต่งสถานที่อย่างเป็นทางการเรียบร้อยงาม เรียบร้อยดี จะพิธีกรกล่าวแนะนำและเชิญผู้ใหญ่ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนไปนั่งยังสถานที่ที่จัดไว้ เมื่อรดน้ำเสร็จ ผู้ใหญ่ก็จะกล่าวอวยพร และเป็นตัวแทนมอบของขวัญแก่ท่าน

ประเพณีสงกรานต์กับความเบี่ยงเบน

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่แผ่ขยายครอบคลุมไปทั่วโลก ได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดภาวะวิกฤตทางวัฒนธรรมแก่ประเทศไทย วัฒนธรรมที่ดีงามหลายอย่างกำลังจะถูกกลืนหายไปกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ได้กลายเป็นสังคมแห่งการบริโภคและวัตถุนิยม ประเพณีสงกรานต์ก็เช่นกันที่มีการเบี่ยงเบนไปจากคุณค่า สาระเต็มไปอย่างน่าเสียดาย เช่น

การเล่นสาดน้ำอย่างรุนแรง

ที่ได้กลายเป็น "สงครามน้ำ" ในปัจจุบัน เพราะเล่นด้วยความรุนแรง ก้าวร้าว ดึงคะนอง และใช้อุปกรณ์ที่อันตรายขึ้นทุกที บางคนก็เล่นด้วยความประมาท ผิดกาลเทศะ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน รำคาญ หรือสาดน้ำเข้าไปยังรถที่กำลังวิ่ง ทำให้เกิดอุบัติเหตุที่หน้าเศร้าสลด รวมทั้งมีการใช้วัสดุที่ไม่เหมาะสม เช่น ใช้น้ำผสมแป้งมันหรือสี ฯลฯ ซึ่งนอกจากจะทำให้สกปรกยากแก่การทำความสะอาดแล้ว ยังอาจก่อให้เกิดโรคนิ่วในไตในภายหลัง จริงอยู่แม้สมัยก่อนบางคนอาจจะได้ยินว่ามีการเล่นสงกรานต์กันอย่างรุนแรง เพราะนานๆหนุ่มสาวจะมีโอกาสพบกันที แต่ส่วนใหญ่เขาจะเล่นกันในหมู่คนที่รู้จักมักคุ้น มีขอบเขตการเล่น และไม่สร้างความเดือดร้อนหรือเป็นอันตรายแก่ผู้อื่น เช่นสมัยนี้

การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม

ในอดีตเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ ผู้คนก็จะพากันสวมเสื้อผ้าชุดใหม่ เพื่อต้อนรับปีใหม่นั้นเอง โดยนิยมสวมเสื้อลายดอกสีสดใส สุกภาพเรียบร้อย แต่ในปัจจุบันวัยรุ่นกลับนิยมสวมเสื้อผ้าสายเดี่ยว และผ้าเนื้อบาง เมื่อโดนสาดน้ำก็จะตกเป็นเป้าสายตาและนำมาซึ่งการข่มขู่ทางเพศ ซึ่งผิดจากวัฒนธรรมดั้งเดิม

การจัดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม

ในปัจจุบันหลายพื้นที่จัดงานสงกรานต์ขึ้น โดยเน้นการประกวดนางสงกรานต์เป็นหลักใหญ่ จนเวทีสงกรานต์ กลายมาเป็นสนามประชันความงามของหญิงสาวที่ก่อให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ แข่งสวยแข่งงาม โดยไม่มีสาระอันใด ดังนั้น จึงควรจัดให้พอเหมาะและควรจะมีคุณค่าของประเพณีแฝงอยู่ด้วย โดยให้ผู้ประกวดได้ทำกิจกรรม อาทิ การทำบุญตักบาตร ร่วมรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ในชุมชน เพื่อเป็นตัวอย่างในการแสดงกตัญญูต่อผู้ทำประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น

การตั้งวงดื่มเหล้าหรือเครื่องคองของเมา

หลายๆแห่งในปัจจุบัน มีการจำหน่ายเหล้า เบียร์ ควบคู่ไปกับการเล่นน้ำ ทำให้มีการดื่มจนครองสติไม่อยู่ แล้วเมาอาละวาด หรือเกิดการทะเลาะวิวาทกัน ที่สำคัญคือเมาแล้วขับรดโดยประมาทก่อให้เกิดโคกนาฏกรรมหรืออุบัติเหตุ อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อันเป็นสาเหตุแห่งความเดือดร้อนทั้งตนเองและผู้อื่น ในช่วงเทศกาลสงกรานต์จึงควรสำรวมในการดื่มเหล้า และควรดื่มเฉพาะ หมู่ญาติมิตรเพื่อนฝูง ไม่ไปเกะกะระรานผู้อื่นหรือดื่มจนขาดสติ และแสดงกิริยาอาการที่ไม่เหมาะสมในที่สาธารณะ

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นในระหว่างเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งพวกเราชาวไทยคงจะต้องร่วมกันรณรงค์ และหันมาจับมือกันเพื่อทำในสิ่งที่ ถูกต้อง อย่างปล่อยให้กระแสบริโภคนิยมและความมั่งงายมาทำลายความศรัทธา และความดีงามที่มีอยู่ แต่ขอให้เราช่วยกันพัฒนา สืบสานประเพณีสงกรานต์ ของเราให้เป็นประเพณีที่มีคุณค่า และมีมูลค่าทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมต่อไป

พระพุทธรูปสิงห์กับวันสงกรานต์

การตั้งชื่อพระพุทธรูปสิงห์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองตามคติโบราณมายังบริเวณที่องค์สามารถวางเพื่อให้ประชาชนได้มาสักการบูชาและทรงน้ำในวันสงกรานต์นั้น เริ่มเมื่อปีพ.ศ. ๒๔๗๗

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทางการเป็นผู้จัดขึ้นเพื่อความเป็นที่นิยมชมชอบและเป็นขวัญกำลังใจในโอกาสเฉลิมฉลองของไทยใหม่ ทั้งในวันสงกรานต์ เราจึงได้ทรงนำพระพุทธรูปสิงห์ปีละครั้งและถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน (วันที่ ๑๓-๑๔ เมษายน ของทุกปี)

ตำนานพระพุทธรูปสิงห์

ตามประวัติเล่าว่า พระพุทธรูปสิงห์เป็นพระพุทธรูปที่พระมหาทรมัตริย์สังฆา ๓ พระองค์ ได้ร่วมพระหทัยพร้อม กับพระอรหันต์ในเกาะลังกา สร้างขึ้น เมื่อปีพ.ศ.๙๐๐ โดยมีพระยามาคีที่เคยได้เห็นพระพุทธรูปองค์ได้แปลงกายมาเป็นแบบ และได้ประติมากรรมเป็นที่เคารพสักการะแก่ชาวลังกามาเป็นเวลายาวนาน

ต่อมาสมัยพ่อขุนรามคำแหง ได้ทราบถึงลักษณะที่งดงามของพระพุทธรูปสิงห์ ก็โปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งพระเถระราชสาส์นไปขอประทานมาจากพระเจ้ากรุงลังกา พระพุทธรูปสิงห์จึงได้มาประดิษฐาน ณ กรุงสุโขทัย จากนั้นด้วยสถานการณ์การเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในสมัยต่อมา พระพุทธรูปสิงห์จึงถูกขโมยไปประดิษฐานอยู่ตามเมืองต่างๆ ทั่วทั้งภูมิภาค อยู่อยุธยา กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ จนมาสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระบวรเจ้ามหาสุรสิงหนาท จึงได้ทรงตั้งชื่อพระพุทธรูปสิงห์ตั้งมาที่ยังกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ.๒๓๓๘ และได้ประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ มาจนทุกวันนี้

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีพระพุทธรูปที่ทรงพระนามว่า "พระพุทธรูปสิงห์" อยู่ ๓ องค์ คือ

๑. ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคือ องค์ที่กล่าวถึงข้างต้น เป็น พระพุทธรูปปางสมาธิหล่อด้วยวัสดุโลหะสัมฤทธิ์
๒. ในวัดพระสิงห์ จังหวัดนครศรีธรรมราช สร้างในลักษณะปางสมาธิวิหิงษ์ รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หล่อด้วยวัสดุโลหะสัมฤทธิ์
๓. ในวัดพระสิงห์ที่วัดมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นปางสมาธิวิหิงษ์ รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หล่อด้วยโลหะสัมฤทธิ์ตั้งรักปิดทอง เป็นศิลปะสมัยเชียงแสนรุ่นแรก

สารชานายกวีชุมนุมเจ้า

เมืองในเขตกาลสงครามต์ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๖

สงครามต์ ถือเป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของไทยที่สืบมาแต่โบราณ เป็นประเพณีที่มีความงดงาม อ่อนโยน เชื้ออาหาร และเต็มไปด้วยบรรยากาศของความกตัญญู ความสนุกสนาน ความอบอุ่น และการให้เกียรติเคารพซึ่งกัน โดยใส่ "น้ำ" เป็นสื่อในการสร้างสัมพันธ์ไมตรี

รัฐบาลมีนโยบายที่จะอนุรักษ์ ส่งเสริม และสืบสาน วัฒนธรรมเป็นองค์ประเพณีที่งดงามของไทย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ประเพณีสงครามต์" ถือเป็นประเพณีที่สำคัญของไทยเรา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การรักษา สืบทอด และปกป้อง โดยสาระคุณค่าที่สำคัญของประเพณีสงครามต์ อาจกล่าวอย่างสรุป ได้แก่ คุณค่าต่อตนเอง คุณค่าต่อครอบครัว คุณค่าต่อชุมชน คุณค่าต่อสังคม คุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม และคุณค่าต่อศาสนา นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ประกาศให้วันที่ ๑๓ เมษายน ของทุกปี เป็นวันผู้สูงอายุ และวันที่ ๑๕ เมษายน ของทุกปี เป็นวันครอบครัว

แม้ประเพณีสงครามต์จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและกาลเวลา แต่หากเรายังปรารถนาที่จะสืบสาน "ประเพณีสงครามต์" ให้คงอยู่ และเป็นประเพณีที่งดงาม เป็นสิ่งเสียดน้ำชูตาและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนไทยเราต่อไปแล้ว ก็ย่อมเป็นหน้าที่ของทุกคนและทุกภาคส่วนของสังคม ที่จะต้องร่วมกัน รณรงค์ ส่งเสริม และรักษาสิ่งที่ดีงามนี้ให้คงอยู่ จัดสิ่งที่ไม่ถูกต้องและเบี่ยงเบนให้หมดไป ด้วยการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมเป็นมรดกประเพณีไทย และเล่นสงครามต์อย่างถูกวิธี โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัยทั้งของตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวประเทศไทยในช่วงเทศกาลสงครามต์ ให้ได้รับความปลอดภัยแล้วพวกเขายังจะได้เห็นประเพณีที่งดงามของคนไทย อันจะเป็นการช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศ และส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวของประเทศได้อีกทางหนึ่งด้วย

ตำนานนางสงกรานต์

นอกจากความหมาย สาระ คุณค่า และแนวทางในการปฏิบัติเรื่องในเทศกาลสงกรานต์แล้ว หลายคนคงสงสัยว่าแล้ว "นางสงกรานต์" มาเกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์ตรงไหน เรื่องนางสงกรานต์นี้เป็นคติความเชื่ออยู่ใน 'ตำนานสงกรานต์' ซึ่งรัชกาลที่ ๓ ให้จารึกลงในแผ่นดินศิลาติดไว้ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม(วัดโพธิ์) เป็นเรื่องเล่าถึงความเมืงมาของประเพณีดังกล่าว ซึ่งเมืงมาเพื่อให้คนโบราณ ผู้ไม่รู้หนังสือได้รู้ว่า วันมหาสงกรานต์ คือ วันที่พระอาทิตย์ยกขึ้นสู่ราศีเมษ ซึ่งสมัยนั้นถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามสุริยคติตรงกับวันใด โดยสมมุติผ่านนางสงกรานต์ทั้งเจ็ดเศียรกับแค่วันในสัปดาห์ โดยมีเรื่องเล่าว่า

มีเศรษฐีคนหนึ่งไม่มีบุตร จึงถูกมักเลงสุราข้างบ้านซึ่งมีบุตรสองคนกล่าวคำหยาบคายดูหมิ่นในทำนองว่าถึงจะร่ำรวยเงินทอง แต่ก็ไม่มียุตรสืบสกุล ตายไป สมบัติก็สูญเปล่า ลูกคนมีบุตรก็ไม่ได้ เศรษฐีได้ฟังแล้วเกิดความระอาใจ จึงไปบวงสรวงพระอาทิตย์และพระจันทร์ แต่ผ่านไปสามวันก็ยังไม่มียุตร อยู่มาวันหนึ่งเป็นวันมหาสงกรานต์ จึงได้ไปอธิษฐานขอบุตรจากพระไท่ พระไท่สงสารจึงไปขอพระอินทร์ ท่านจึงได้ส่งธรรมาดเทวมุตรจริงมาเกิดเป็นลูกเศรษฐี มีชื่อว่า ธรรมาตฤมาาร ซึ่งเมื่อเจริญวัยขึ้นก็รู้ภาษานก และเขียนโทรเลขขมเมื่ออายุเพียงแปดปี ต่อมาได้เป็นอาจารย์สอนมงคลการต่างๆแก่มนุษย์ แต่ขณะนั้น ท้าวภิมลพรหม เป็นผู้ทำหน้าที่แสดงมงคลทั้งปวงแก่มนุษย์ผู้ก่อนแล้ว จึงเกิดความไม่พอใจ ไม่ทำธรรมาตฤมาารให้ตอบปริศนาตามข้อโดยมีข้อแม้ว่าหากธรรมาตฤมาารตอบไม่ได้ จะต้องตัดศีรษะมนุษย์ตน หากตอบได้ตนก็จะตัดศีรษะธรรมาตฤมาารแทน ปริศนาดังกล่าวมีอยู่ว่า

- ข้อที่ ๑ เขา ราศิมุขีใด
- (ราศี หมายถึงความขี้เขิน ความภาคภูมิใจ)
- ข้อที่ ๒ เขียง ราศิมุขีใด
- ข้อที่ ๓ คำ ราศิมุขีใด

ธรรมบาลกุมารขอผลัดไปเจ็ดวัน ปรากฏว่าเวลาล่วงถึงวันที่หก ก็ยังคิดหาคำตอบไม่ได้ จึงไปนอนอยู่ใต้ต้นตาล บังเอิญขณะนั้นได้ยินเสียงนกอินทรีสองตัวเมียคุยกันว่า วันรุ่งขึ้นจะได้กินศพธรรมบาลกุมาร เพราะตอบปริศนาไม่ได้ พร้อมกับนั้นนกตัวผู้ก็ได้เฉลยคำตอบว่า เขาราคืออยู่ที่หน้า มนุษย์จึงเอาน้ำล้างหน้า เทียง ราศีอยู่ที่อก มนุษย์จึงเอาเครื่องหอมประพรมที่อก คำ ราศีอยู่ที่เท้า มนุษย์จึงเอาน้ำล้างเท้า ธรรมบาลกุมารได้ยินก็สามารถตอบปริศนาได้ ดังนั้น ท้าวกบิลพรหม จึงต้องตัดศีรษะบูชาธรรมบาลกุมาร แต่ก่อนจะตัดศีรษะ ท้าวกบิลพรหมก็ได้เรียกธิดาทั้งเจ็ดของตนที่เป็นบาทบริจาริกา(แปลว่านางบำเรอแทบเท้าหรือสนม)ของพระอินทร์ มาสั่งเสียว่า ศีรษะของตนนั้น หากตั้งไว้ในแผ่นดิน ไฟก็จะไหม้ทั่วโลก หากตั้งในอากาศ ฝนก็จะแล้ง ถ้าตั้งในมหาสมุทร น้ำก็จะแห้ง ดังนั้น จึงให้ธิดาทั้งเจ็ดนำพานมารองรับศีรษะที่ถูกตัด แล้วนำไปแห่รอบเขาพระสุเมรุ จากนั้นก็อัญเชิญประดิษฐานที่มณฑปถ้ำคันธุลีเขาไกรลาส ครั้นถึงกำหนด ๓๖๕ วัน ซึ่งโลกสมมุติว่าเป็นปีหนึ่ง เวียนมาถึงวันมหาสงกรานต์ เทพธิดาทั้งเจ็ดก็จะทรงพาหนะต่างๆผลัดเวรกันมาเชิญพระเศียรของบิดาออกแห่ โดยที่เทพธิดาทั้งเจ็ดนี้ปรากฏในวันมหาสงกรานต์เป็นประจำ จึงได้ชื่อว่า "นางสงกรานต์" ส่วนท้าวกบิลพรหมซึ่งมีอีกชื่อว่า ท้าวมหาสงกรานต์นั้น โดยนัยก็คือ พระอาทิตย์ นั่นเอง เพราะกบิล แปลว่า สีแดง

รู้จักนางสงกรานต์ทั้งเจ็ด

นางสงกรานต์ซึ่งประจำแต่ละวันในสัปดาห์จะมีนาม อาหาร อาวุธ และสัตว์ที่เป็นพาหนะ ต่างๆกัน ดังต่อไปนี้

วันอาทิตย์ นาม **ทุงษะ** หัตถ์ดอกทับทิม เครื่องประดับปัทมราคหรือปัทมราช(พลอยสีแดง) ภัักษาหามะเดื่อ หัตถ์ขวาทือจักร หัตถ์ซ้ายถือสังข์ มีครุฑเป็นพาหนะ

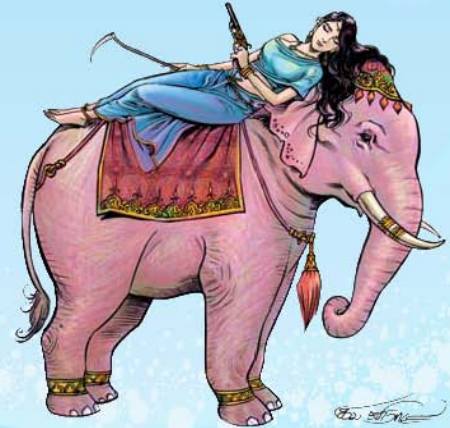
วันจันทร์ นาม **นางโคราคะ** หัตถ์ดอกบ๊วย เครื่องประดับมุกดา(ไข่มุก)ภัักษาหาม้ำมัน หัตถ์ขวาทือพระขรรค์ หัตถ์ซ้ายถือไม้เท้า มีเสือเป็นพาหนะ

วันอังคาร นาม **นางวรกษส** (วรก-สด) หัตถ์ดอกบัวหลวง เครื่องประดับโมรา ภัักษาหาลือทิต หัตถ์ขวาทือตรีศูล หัตถ์ซ้ายถือธนู มีสุกร(หมู)เป็นพาหนะ

วันพุด นาม นางมณฑา ทัดดอกจำปา เครื่อง
ประดับไพฑูรย์ ภัณฑาคารณมเนย หัตถ์ขวาถือเหล็กแหลม
หัตถ์ซ้ายถือไม้เท้า มีคัสพะ(ลา) เป็นพาหนะ

วันพุดหทัย นาม นางกิริณี ทัดดอกมณฑา เครื่อง
ประดับมรกตภัณฑาคารถ่วงา หัตถ์ขวาถือขอช้าง หัตถ์ซ้าย
ถือปิ่น มีช้างเป็นพาหนะ

วันศุกร์ นาม นางกิมิทา ทัดดอกจกกลนิ เครื่อง
ประดับบุษราคัม ภัณฑาคารกล้วย น้ำ หัตถ์ขวาถือพระขรรค์
หัตถ์ซ้ายถือพิณ มีกระบือ (ควาย) เป็นพาหนะ

วันเสาร์ นาม นางมโหธร ทัดดอกสามทาว (ผักตบ)
เครื่องประดับนิลรัตน์ ภัณฑาคารเนื้อทราย หัตถ์ขวาถือจักร
หัตถ์ซ้ายถือตรีศูรย์ มีนกยูงเป็นพาหนะ

พิธีบายศรีสู่ขวัญนางสงกรานต์

นอกจากงานของนางสงกรานต์แต่ละนางข้างต้น จะเป็นการบอกให้ทราบว่า "วันมหาสงกรานต์" หรือ วันขึ้นปีใหม่ของไทยนั้นตรงกับวันใดแล้ว ทำหรือพิธีบายศรีสู่ขวัญนางสงกรานต์นี้ถึง/นอน/ขึ้น บนพาดและยังเป็นการบอก ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์ยกเข้าสู่วราศีเมษ ซึ่งแต่ละปีจะไม่เหมือนกันด้วย เพราะขยับก่อนเข้าได้ใหม่ว่าหลังเที่ยงคืน (ที่ปัจจุบันนิยมตามันต์ดาวนุ) จะเป็นเวลาขึ้นปีใหม่ทันที แต่เขาจะนับจากช่วงเวลาที่พระอาทิตย์เคลื่อนจากราศีมีนมาอยู่ในราศีเมษ ซึ่งอาจจะเป็นเวลาเช้า สาย บ่าย เย็นหรือค่ำก็ได้ ดังนั้น พิธีบายศรีของนางสงกรานต์ ที่ีพิภพและมาจึงเป็นการบอกให้ทราบถึงช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งจะมีด้วยกัน ๔ ท่า คือ

๑. ถ้าพระอาทิตย์ยกสู่วราศีเมษ ในระหว่างเวลารุ่งเช้าจนถึงเที่ยง นางสงกรานต์จะเป็นบนพาดและ
๒. ถ้าพระอาทิตย์ยกสู่วราศีเมษ ในระหว่างเที่ยงจนถึงค่ำ นางสงกรานต์จะเป็นบนพาดและ
๓. ถ้าพระอาทิตย์ยกเข้าสู่วราศีเมษ ระหว่างค่ำไปจนถึงเที่ยงคืน นางสงกรานต์จะเข้านอนตามพาดและ
๔. ถ้าพระอาทิตย์ยกเข้าสู่วราศีเมษ ระหว่างเที่ยงคืนไปจนถึงรุ่งเช้า นางสงกรานต์จะเข้านอนตามพาดและ

ความเชื่อเกี่ยวกับนางสงกรานต์ และวันสงกรานต์

คนสมัยก่อนรู้จักถือฤกษ์ยามน้อย ถือก็ยังไม่ถือที่ จะบอกเรื่องสภาพดินฟ้าอากาศ รวมถึงวันสำคัญต่างๆ ล่วงหน้าเช่นปัจจุบัน ดังนั้น ประกาศสงกรานต์ของทางราชการจึงมีสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของราษฎรที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรม ซึ่งนอกจากจะมีเนื้อหาข้างต้นแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ก็จะระอตุรูป นางสงกรานต์ของแต่ละปีด้วย เนื่องจากรูปนางสงกรานต์จะเป็นเครื่องบอกเหตุการณ์ หรือเป็นการทำนายอนาคตล่วงหน้า อันเป็นความเชื่อของคนสมัยนั้น ซึ่งจะมีทั้งการพยากรณ์เกี่ยวกับพิธีบายศรีของนางสงกรานต์ว่า นางใด มาพิธีบายศรีโดน จะเกิดเหตุเช่นไร รวมไปถึงการทำนายวันมหาสงกรานต์ วันเนา และวันเถลิงศกด้วยว่า หากวันมหาณีศกวันใด จะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น

สำหรับความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมของทางสงคราณต์ มีดังนี้ว่า

- ๑. ถ้าทางสงคราณต์ ฝัน จะเกิดความเดือดร้อนเงินใช้
 - ๒. ถ้าทางสงคราณต์ ฝัน จะเกิดความเจ็บไข้ ผู้คนล้มตายและเกิดเหตุเภทภัยต่างๆ
 - ๓. ถ้าทางสงคราณต์ ฝันเห็นคน ประชวรทรมานจะอยู่เป็นปีนสูง
 - ๔. ถ้าทางสงคราณต์ ฝันเห็นคน พระมหากษัตริย์จะเจริญรุ่งเรืองดี
- ส่วนคำทำนายเกี่ยวกับวิมลมหาสงคราณต์ ฝัน และวันเดสิงคก ก็มีว่า

- ถ้าวันอาทิตย์ เป็น วิมลมหาสงคราณต์ มีนัยพิรห็นผู้ซึ่งถูกหารไม่สุ่งจะลาจากโลก ถ้าวันอาทิตย์เป็นวันเนา ชาวจะตายน้อย คนต่างตัวจะเข้าเมืองมาก ชาวจะระยจะร้อยใจ ถ้าวันอาทิตย์เป็นวันเดสิงคก พระมหากษัตริย์ จะมีพระบรมเชษฐาภคต ปราบศัตรูไว้ทั่วทุกทิศ
- ถ้าวันจันทร์ เป็น วิมลมหาสงคราณต์ ชาวราชการขึ้นผู้ใหญ่ ตลอดคนสูงหญิง สูงน่ายที่จะลาจะร้องอำภาง ถ้าวันจันทร์เป็นวันเนา มักเกิดความโง่ต่างๆ และเกลียดจะแพง บางทนายจะร้อยใจ ถ้าวันจันทร์เป็นวันเดสิงคก พระราชมิดและกั๊กมาจะหายไม่จะมีความสูงสำราญ
- ถ้าวันอังคาร เป็น วิมลมหาสงคราณต์ ใครผู้ร้ายจะถูกคุม จะเกิดการเจ็บไข้ร้ายแรง แต่ถ้าวันอังคารเป็นวันเนา ผลหมากรากไม้จะแพง ถ้าวันอังคารเป็นวันเดสิงคก ชาวราชการถูกคุมเขล่าจะมีความสุข มีวิภชนะแก่ศัตรู รุ่งเรือง
- ถ้าวันพุธ เป็น วิมลมหาสงคราณต์ ชาวราชการขึ้นผู้ใหญ่จะได้มีการยกเบ่งจากต่างประเทศ ถ้าวันพุธเป็นวันเนา ชาวปลาร้าจะแพง แม่ค้าขายจะเสียดที่อยู่ ถ้าวันพุธเป็นวันเดสิงคก บรรดาข้ากปราชญ์ราชบัณฑิต จะมีความสูงสำราญ
- ถ้าวันพฤหัสเป็น วิมลมหาสงคราณต์ ผู้บ่จะจะมีผู้ใหญ่ และเจ้าชาย ถ้าวันพฤหัสเป็นวันเนา ผลไม้จะแพง ราชครูจะมีความร่ร้อยใจ ถ้าวันพฤหัสเป็นวันเดสิงคก สมณวิหการาณณ์จะปฏิปฏิภิกษา สัมภิงาย
- ถ้าวันศุกร์ เป็น วิมลมหาสงคราณต์ พิธีซึ่งผู้ซึ่งถูกหารจะอุดมสมบูรณ์ คนสูง ทนายจะแพง ผู้คนจะเป็นโรคทา และเจ็บไข้กันมาก ถ้าวันศุกร์เป็นวันเนา พระกจะแพง แร้งกจะเป็นโรค สัตว์ป่าจะเป็นสัตว์ร้าย แม่ค้าขายจะ มีลาภ ถ้าวันศุกร์เป็นวันเดสิงคก พ่อค้าทนายจะร่ำรวยค้าขึ้น มีผลกำไรมาก

• ถ้าวันเสาร์ เป็น วันมหาสงกรานต์ ใครผู้ร้ายจะชุกชุม จะเกิดการเจ็บไข้ร้ายแรง ถ้าวันเสาร์เป็นวันเนา ข้าวปลาจะแพง ข้าวจะได้น้อย ผลไม้จะแพง น้ำน้อย จะเกิดเพลิงกลางเมือง ขุนนางจะต้องโทษ ถ้าวันเสาร์เป็นวันเถลิงศก บรรดาทหารทั้งปวงจะมีชัยชนะแก่ข้าศึกศัตรู

การพยากรณ์ข้างต้น ก็เช่นเดียวกับทำนายดวงเมืองในปัจจุบัน อันเป็นการคำนวณทางโหราศาสตร์ที่เป็นสถิติชนิดหนึ่ง ซึ่งอาจจะเกิดหรือไม่เกิดเหตุการณ์นั้นๆขึ้นก็ได้ แต่คำทำนายเหล่านี้ก็เป็นเสมือนคำเตือนล่วงหน้าให้ทุกคนดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท และรู้จักเตรียมวิธีป้องกันหรือแก้ไขไว้ล่วงหน้า

ประกาศสงกรานต์ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๒

"ปีฉลู" มนุษย์ผู้ชาย ธาตุดิน เอกศก จุลศักราช ๑๓๗๑ ทางจันทรคติ เป็นอธิกวาร ทางสุริยคติ เป็นปกติ (เอกศก คือ ปีที่จุลศักราชลงท้ายด้วย ๑ และ ทางสุริยคติเป็นปกติ หมายถึง ปีนั้นๆคุณภาพอันมี ๒๘ วัน เป็นปกติ)

วันที่ ๑๔ เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์ ตรงกับ ณ วันจันทร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๕ เวลา ๐๑ นาฬิกา ๑๓ นาที ๑๔ วินาที (ถ้าดูตามปฏิทินสากล วันที่ ๑๔ เมษายน จะเป็นวันอังคาร แต่ ณ ที่นี้ ยังนับเป็นวันจันทร์เพราะยังอยู่ในช่วงตีหนึ่ง หากหลัง ๖ โมงเข้าไปแล้ว ทางโหราศาสตร์จึงจะนับเป็นวันใหม่ คือ วันอังคาร)

นางสงกรานต์มด ทรงนามว่า ไชยาศรมเหรี ทรงพาหุรัด ทัดดอกมลิบ งามรณแก้วมุกดาหาร กัทภักษาหาร
 น้ำขิง พระหัตถ์ขวาทรงพระสุวรรณค์ พระหัตถ์ซ้ายทรงไม้เท้า เสด็จโตมาสนับตัมเบตร มาเทบือทศัณษย์คณ
 (มีเรือเป็นพาหนะ)

วันที่ ๑๒ เมษายน เวลา ๐๕ นาฬิกา ๑๒ นาที เปลี่ยนจุลศักราชใหม่ เป็น ๑๓๗๑ ปีนี้ วันเสาร์เป็น
 ธงชัย วันพุธเป็นอธิบดี วันศุกร์เป็นอุบาทว์ - เป็นโลกกนิมาศ

ปีนี้ วันจันทร์เป็นอธิบดีฝน บินศาลโหล่นตก ๕๐๐ ห้า ตกโยโลกมนุษย์ ๕๖ ห้า ตกโยโลกาสุพร ๑๐๐ ห้า
 ตกโยโลกินพามาต์ ๑๕๖ ห้า ตกโยเนาจักรวาล ๒๐๐ ห้า นาคให้น้ำ ๒ ตัว

ภณต์ธัญญาหาร ไต้เศษ ๒ ชื่อภณศ ข้าวกล้าในภูมินา จะไต้ตล ๕ ส่วน เสย ๑ ส่วน ธัญญาหาร
 มลาหาร จะอุบสมบุรณ์ (ธัญญาหาร คือ ข้าวต่างๆ / มลาหาร คือ ผลไม้ต่างๆ)

ภณท์ธาราธิคุณ ตกราสีอาโป (น้ำมาก)

จากประกาศสงกรานต์ข้างต้น เมื่อเทียบกับคำทำนายโบราณ จะเห็นว่า วันมหาสงกรานต์ตรงกับ
 วันจันทร์ ทำนองพยากรณ์ไว้ว่า อารายอากาศขึ้นอยู่ใหญ่ ตลอดคนรอดธัญญ์คุณภาย์ก็หลายจนเรืองำมาก วันอังคาร
 เป็นวันเนา ผลหมากรากไม้จะแพง วันพุธเป็นวันเถลิงศก บรรดาภัก์ปราณูรารบือทศัณษย์คณจะมีความสุขสำราญ
 และทำที่บางสงกรานต์เสด็จมา คือ ขอบหลังตามอบหลังเสื่อ ท่านว่า พระมลาหารไต้ศัณษย์คณจะเจริญรุ่งเรืองดี

ส่วนคำทำนายทางล้านนา ถ้าวันสังกรานต์ล่วงตรงกับวันจันทร์ นางสงกรานต์ชื่อมโนรา มีน้ำขิง
 เกิดมีมาก คนทั้งหลายจักเกิดเป็นพยาธิมากนัก เม่นหัวปิติ หางปมพอดี ข้าวกล้าสาขวิที นางทักปิติ คนเกิด
 วันอังคารมีเคราะห์ คนเกิดวันพุธมีโชค

ประมวลจากคำทำนายข้างต้น นอกจากผลหมากรากไม้จะแพง คนเจ็บป่วยและสูงจะมีมากขึ้นแล้ว
 ดูเหมือนว่า หลังสงกรานต์สภาพการณ์ต่างๆน่าจะดีขึ้น และดูมีความหวังเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ถ้าจะสังเกตภาพ
 โดยรวมของนางสงกรานต์ประกอบไปด้วย จะเห็นว่า นางสงกรานต์ปีนี้ มีนามว่า "ไฉยาศรมเหรี" อันตรงกับ
 ชื่อปีพอดี เพราะคำว่า "ไศ" ก็คือ "วี" นั่นเอง อีกทั้งพระนางยังมอบหลังตามอบหลังเสื่อ ซึ่งเสื่อนี้
 แม้จะเป็นสัตว์สุราย แต่ถือได้ว่าเป็นสัตว์มงคล ไต้โองยังดูดีมีตาจได้ ทางฝั่งจึงมีรูปเสื่อคาบดวยไว้ที่ประตูบ้าน

ดังนั้น แม้จะมีคำว่า "รากะ" คือ ความกำหนดยินดีในกามรมณ์ หรือการติดใจในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสต่อทำยานาม ซึ่งคล้ายจะเป็นชื่อที่ชวนหลงหลุ่มหลงมัวเมาในกามคุณต่างๆ แต่เมื่อพระนางนอนหลับตามาบนหลังเสือ จึงมีนัยกลับกัน คือ กลายเป็นการเตือนให้ผู้คนอย่าหลงละเลิงไปกับสิ่งชั่วร้ายหรือความฟุ้งเฟ้อต่างๆ คือ ให้ "รากะ" เหล่านี้ หลับหรือหยุดนิ่งไปเสีย โดยมี "เสือ" ซึ่งโดยปกติ "ไว้" กลัวอยู่แล้วควบคุมอยู่ ซึ่งก็ตรงกับสภาพเศรษฐกิจในปีนี้พอดี ที่คนส่วนใหญ่คงต้องอยู่กับอย่างประหยัด ไม่สามารถใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือมือเติบได้ และความเครียดในเรื่องเศรษฐกิจก็อาจนำมาซึ่งการเจ็บไข้ได้ป่วยที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะคำทำนายจะดีร้ายประการใด ก็เป็นเพียงการคาดการณ์ล่วงหน้า ซึ่งอาจจะเกิดหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น หากทุกคนใช้ "สติ" ในการดำรงชีวิต และประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศาสนาแล้ว เชื่อว่าเราก็คงเช่นเดียวกับนางสงกรานต์ปีนี้มีพระขรรค์และไม่เท้าเป็นอาวุธ ที่จะช่วยป้องกันและพยุงตัวเราให้รอดพ้นจากวิกฤตต่างๆไปได้

หมายเหตุ : ตั้งแต่ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๒ เป็นต้นไป ปีนี้ วันเสาร์ เป็นวันธงชัย ช่วงเวลา ๖.๐๐-๗.๓๐ น.
วันพุธ เป็นอธิบดี เวลา ๑๕.๐๐-๑๖.๓๐น. วันศุกร์ เป็นอุบาทว์ ช่วงเวลา ๑๖.๓๐-๑๘.๐๐ น.
วันศุกร์ เป็นโลกาวินาศ เวลา ๙.๐๐-๑๐.๓๐ น.

ประกาศสงกรานต์ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๒
เขียนโดย นางสาวทัศนล เทพกำปนาท
นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ประกาศสงกรานต์ มีไว้ทำไม

ประกาศสงกรานต์นี้ ถือเป็นประกาศพระราชกฤษฎีกาเรื่องหนึ่ง ตามประเพณีราชการแต่สมัยโบราณกล่าวคือ เมื่อสิ้นสุดับปีหนึ่งๆจะเปลี่ยนปีนักษัตรเริ่มศักราชใหม่ ทางราชการก็จะประกาศสงกรานต์ให้ราษฎรได้ทราบโดยทั่วกัน เกี่ยวกับวัน เดือน ข้างขึ้น ข้างแรมในปีต่อไป ปัจจุบันจะมีปรากฏในหนังสือราชกิจจานุเบกษา และปฏิทินหลวงที่พระราชทานเนื่องในวันปีใหม่ทุกปี

คนสมัยก่อนไม่มีสื่อเช่นปัจจุบัน ประกาศสงกรานต์จึงมีสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของราษฎรหลายเรื่อง เช่น ทำให้ทราบวัน เวลา ขึ้นศักราชใหม่ กำหนดการพระราชพิธี ศาสนพิธี การเกิดสุริยุปราคา และจันทรุปราคาในบางปี รวมถึงเกณฑ์น้ำฝนที่จะทำสิกรรม เป็นต้น

สรุป

แม้ประเพณีสงกรานต์จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่หากเรายังปรารถนาที่จะสืบสาน "ประเพณีสงกรานต์" ให้คงอยู่ และเป็นประเพณีที่งดงาม เป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาและสร้างความภาคภูมิใจให้คนไทยเราต่อไป ก็เป็นหน้าที่ที่ทุกคนและทุกภาคส่วนของสังคม จะต้องร่วมกันรณรงค์ ส่งเสริม และรักษาสิ่งที่งดงามนี้ให้คงอยู่ และขจัดสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และเบี่ยงเบนให้หมดไป ด้วยการอนุรักษ์ สืบสาน ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และเล่นสงกรานต์อย่างถูกวิธี

เราคนไทยควรที่จะใช้ประเพณีสงกรานต์นี้ เป็นโอกาสในการสร้างความรัก ความกตัญญู ความเอื้ออาทร ความเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อสานความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันมากกว่าจะเป็นเพียงการเล่นสาดน้ำอย่างอีกทีใครใคร่ โดยละเลยคุณค่า สาระ ที่เป็นแก่นแท้ของประเพณีสงกรานต์ที่งดงาม และทรงคุณค่าที่มีมาแต่อดีต.

เรียบเรียงจากข้อมูล

ประเพณีสงกรานต์	: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
สงกรานต์คืออะไร	: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางสงกรานต์คือใคร	: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
สงกรานต์ ๒๕๓๓	: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
ตรุษสงกรานต์	: สมบัติ ปลายน้อย
นางสงกรานต์ ปี ๒๕๕๒	: นางสาวทัศนีย์ เทพกำปนาท

พิมพ์ที่ บริษัท ควอลิตี้ กวาพิค เฮ้าส์ จำกัด

1511/24 ถ.พหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทร. 0-2270-0950 , 0-2278-1780

ที่ปรึกษา

นายวีระ ไชยน์พจนรัตน์

ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

นางฉวีรัตน์ เกษตรสุนทร

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

นางนพพร มุกดาภิณี

รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

นางสาวนันทิยา สว่างวุฒิศรรม

รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ผู้จัดทำ

ศูนย์ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

เรียบเรียงข้อมูล

นางยุพา

ทวีวัฒนธรรมกิจบวร

คณะทำงาน

นายชุมศักดิ์

หรั่งฉายา

นายมณฑล

ยิ่งยวด

นางสาวกึ่งทอง

มหาพรไพศาล

นางสาวเขาวนิศ

เต็งไตรรัตน์

นางสาวสิริวิภา

ขุนเฒ

ภาพการ์ตูน

นายโอม

รัชเวทย์

ออกแบบปก/รูปเล่ม

นางยุพา

ทวีวัฒนธรรมกิจบวร

นางสาวกึ่งทอง

มหาพรไพศาล

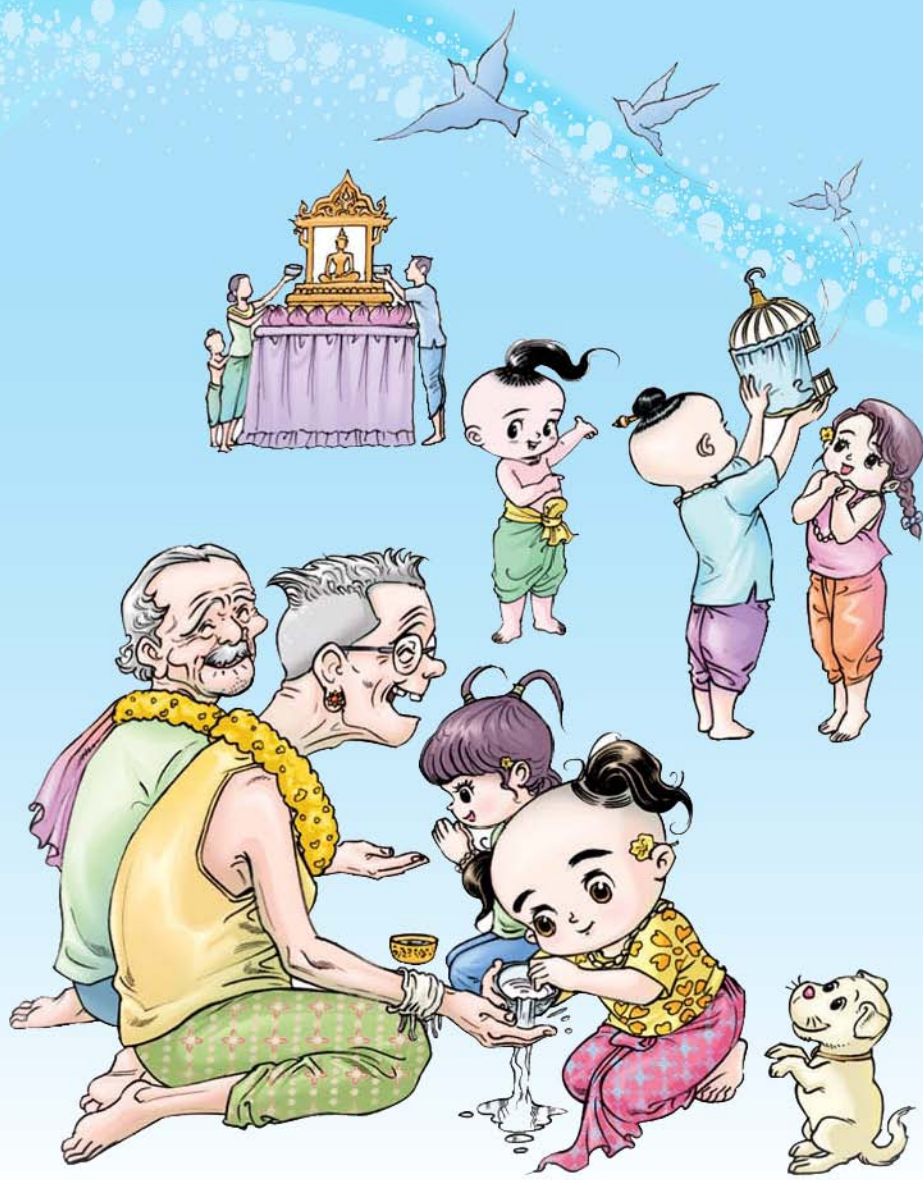
นางสาวปิยมาส

กล้าพิณิจ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
www.culture.go.th e-mail : pr_oncc@hotmail.com

คำนิยม

"สงกรานต์" เทศกาลสำคัญของคนไทยที่มีมาช้านาน เนื่องจากเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยเรา เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความงดงาม อ่อนโยน เอื้ออาทร และเต็มไปด้วยบรรยากาศของความกตัญญู การแสดงความเคารพ ให้เกียรติ โดยใช้น้ำเป็นสื่อในการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่ในปัจจุบัน วัฒนธรรมการเล่นน้ำสงกรานต์กำลังถูกทำลายลง ไม่เหลือไว้ซึ่งคุณค่า และสาระของประเพณีสงกรานต์ ที่มีมาแต่เดิมจนน่าเป็นห่วง

ในการนี้ กระทรวงวัฒนธรรม ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดพิมพ์ หนังสือ "สงกรานต์สานใจไทย" ขึ้น เพื่อเผยแพร่ความหมาย คุณค่า และสาระของประเพณีสงกรานต์ พร้อมทั้ง เสนอแนะข้อควรปฏิบัติ ที่คนไทยควรจะได้นำไปประพฤติปฏิบัติต่อกันเนื่องในประเพณีสำคัญดังกล่าว ซึ่งถือเป็นการขึ้นปีใหม่และการเริ่มชีวิตใหม่ที่สดใส อบอุ่น และอบอุ่นไปด้วยบรรยากาศของความสนุกสนาน รื่นเริงและมิตรไมตรีที่มีต่อกัน อันเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทยที่มีมาช้านาน

กระทรวงวัฒนธรรมหวังว่า หนังสือ "สงกรานต์สานใจไทย" นี้ จะเป็นประโยชน์และช่วยสร้างความเข้าใจอันดี เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบสาน ประเพณีสงกรานต์ ให้ยังคงเป็นประเพณีไทยที่งดงามและเป็นที่ยกย่องของคนทั่วโลก อันจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจให้กับคนไทย และภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทย

(นายธีระ สลักเพชร)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

คำนำ

"สงกรานต์สานใจไทย" หนังสือที่รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ ซึ่งถือเป็นประเพณีที่สำคัญของคนไทย เนื่องจากเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยเรา และยังเป็นการใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความอบอุ่นในครอบครัว การแสดงออกถึงความกตัญญู อันเป็นลักษณะที่สำคัญของคนไทยที่มีมาช้านาน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความสมัคคีสามัคคี ทั้งต่อคนในครอบครัว สังคมและประเทศชาติอีกด้วย

กิจกรรมเนื่องในเทศกาลสงกรานต์มีมากมายหลายอย่าง ทั้งการทำบุญตักบาตร ปล่อยนกปล่อยปลา สรงน้ำพระ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ รดน้ำให้กัน การทำบุญแก่ผู้ล่วงลับ รวมทั้งกิจกรรมการเล่นและการบันเทิงมากมายซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละภูมิภาคนั้นๆ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดพิมพ์หนังสือ "สงกรานต์สานใจไทย" ขึ้น เพื่อให้ความรู้และใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสงกรานต์อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณค่าและสาระของประเพณีดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญ และจะได้ช่วยกันบำรุงรักษา ความงดงามของประเพณีสงกรานต์ให้คงอยู่สืบไป

(นางจวิรัตน์ เกษตรสุนทร)

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ